

Приложение к образовательной программе
среднего общего образования

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Бурятская литература

учебный предмет

10

класс

Мархаева Т.Х.

учитель

Высшая, 27

категория, стаж

2015 - 2016 учебный год

1. Тайлбари бэшэг

Тус хүдэлмэри хадаа 1312 дугаар 2004 оной мартын 9 Россиин Федерациин Хуралсалай министерствын тогтоолнууд, 889 дугаар 2010 оной августын 30 хубилагдахан Хуралсалай министерствын тогтоолнууд, 1089 дугаар 2004 оной мартын 5-най Хуралсалай министерствын захиралта дээрэ үндэхэлжэ зохоогдоһон, творческоор хэрэглэхэ гэхэн удхатайгаар байгуулагдахан туршалгын программа баримталан, 10-дахи класста ажалай программа зохоогдобо.

Гэхэтэй хамта арадай аман зохоол аман үгын, уран хайханай литература бэшэмэл үгын искусство, тиимэхээ уран зохоол зохооходоо уран хурса, шэмэг удхатай үгэ гол түлэб аргуудай нэгэн болоно.

Нүгөө талаһаа, уран зохоол хүн тухай, тэрэнэй доторой байдал, хүниие тойрон байһан оршон байдал, байгаали, хүнэй ажабайдал, арад зоной ажамидарал г.м. тухай зохоогдоһон байдаг. Бодото юумэнүүд, үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүд, бодото байдал уран зохоолой, уран хайханай литературын үндэхэн боложо хэрэглэгдэдэг. Уран зохоолшо бодото байдал дээрэ үндэхэлжэ, тэрэниие нажаажа, ухаан бодолойнгоо хүсөөр, ханаагаараа тэрэниие уран гое болгожо, ном соогоо уран хайханаар, гоеор зохоогдоһон байдал бии болгодог, энэ байдалын үнэн бодото байдалда адлирхуу байдаг гэжэ хурагшадта ойлгуулха шухала.

Уран хайханай литература гү, али уран зохоол шудалан үзэлгын **гол зорилгонууд** гэхэл:

- уран хайханай литература хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажамидаралда тусхай нуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ ойлгуулха;
- уран хайханай литература шудалан үзэлгэ хадаа түрэл арадынгаа ба бэшэшье арадуудай соел болбосорол, ёһо заншал ойлгожо абалгынтусгаар арга гэжэ ойлгуулха;
- искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа үгэхэ;
- уран зохоол уншаха дуратай болгохо, гое хайханиие наринаар ойлгодог мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;
- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойрониие зүбөөр сэгнэжэ, тэдэндэ үнэтэй сэнтэйгээр хандахые хургаха;
- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха, тэрэниие хүгжөөхэ;
- хурагшад уран хайханай зохоол зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр хадужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ хураха гол түлэб теоретико-литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой.

Уран хайханай литература зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр, гүнзэгыгөөр ба өөрынгөө ажамидаралда туһатайгаар ойлгожо абахын тула литературын теоридо онсо анхаралаа хандуулан, хурагшадые ойлгомжын аппараттай болгохо.

Энэ программа баазова теоретико-литературна ойлгосонууд дээрэ үндэхэлжэ, тэдэниие **гол принцип** болгон байгуулагдаа. 10-дахи класста уран зохоол ба ёһо заншал гэжэ теоретико-литературна ойлгосо онсологдоо. Энэ ойлгосо үгэлгэ хадаа тематическа, хронологическа болон историко-литературна принципүүдтэ нэмэринь болоно.

10-дахи класста литература үзэлгын гол шэглэл иимэ: уран хайханай литературые үгын искусство гэжэ шэнжэлэн үзэлгэ.

Хурагшадые литература үзэлгын талаар хургахын тула иимэ зорилго табигдана: эстетическэ анализ хэжэ хуралга.

Арадай аман зохоолнуудгүйгөөр литературын асуудалнууд, илангаяа уран хайханай ёһо заншал, литературна хүгжэлтын, ментальна ёһо заншалнууд г.м. хүсэд хайнаар ойлгогдохогүй. Гэхэтэй хамта уран хайханай литература хадаа арадай аман зохоолой үргэлжэлэл гэжэ хэлэхэдэ болоно.

Туд программа бээлүүлхэдээ, ойлгожо абаһан **мэдэсыень шалгахандаа** коммуникативно-творческо ажалнуудые үнгэргэхэ: творческо(зохеон байгуулгын) мастерской, практикум, даабари, шэлэжэ абаһан зохоолоо бээе даагаад анализ хэлгэ, дүн гаргалгын уншагшадтай конференци г.м.

Бээлүүлхэ болзор ба шата – 2015/2016 хуралсалай он, 10 класс

2. Сэдэбүүдэй гаршаг

1. Оролто хэшээл.
2. 20-дохи зуун жэлэй урдахи уран зохёол
3. Буряад литературыын бүридэлгэ
4. 20-оод онуудтахи литература
5. 30-аад онуудтахи литература
6. Б.Барадин. Сэнгэ баабай
7. С. Михаханов. Бадлын Гарма
8. Х. Намсараев. Тайшаагай ташуур.
9. Ц. Дон.Брынзын санха.
10. Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай үеын литература
11. Ц.Номтоев. Сталинград шадарай агууехэ тулалдаан
12. Ж.Тумунов. Офицерэй дэбтэрһээ
13. Д. Хилтухин. Солдадай ном
14. Ц. Зарбуев. Нарһан
15. Дайнай һүүлээрхи үеын литература
16. Ж. Тумунов. Нойрһоо һэриһэн тала.
17. Н. Балдано. Энхэ-Булад баатар.
18. Ч. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо.
19. Ц. Номтоев. Ярууна. Ород арад.
20. Ж. Балданжабон. Сэнхир хаданууд.
21. Д. Мадасон. Алта мүнгэнһөө үнэтэй адха хара шорой
22. Класһаа гадуур уншалга

2. Һуралсалай сэдэбүүдэй түсэб

№	Үзэхэ хубинууд болон сэдэбүүд	Үгтэ һэн саг	Тэрэнэй тоодо			Һураг шадай өөһэ дөө хэхэ хүдэлмэ ридэ багсаам жалжа үгтэһэн саг
			хэшээл нүүд	Практи ческа ажал нууд	шалгал тын ажал нууд	
1	Оролто хэшээл	1				
2.	20-дохи зуун жэлэй урдахи уран зохёол	1	1			
3	Буряад литературынын бүридэлгэ	1	1			
4	20-оод онуудтахи литература	2	2			
5	30-аад онуудтахи литература	2	2			1
6	Б. Барадин. Сэнгэ баабай.	1		1		
7	С.Михаханов. Бадлын Гарма	1		1		
8	Х. Намсараев. Тайшаагай ташуур	6	1	4		1
9	Ц. Дон. Брынзын санха.	4	1	2		1
10	Эсэгэ ороноо хамгаалгвн агууехэ дайнай үеын литература	2	1			1
11	Ц.Н.Номтоев. Сталинград шадарай агууехэ тулалдаан	1		1		
12	Ж.Т.Тумунов. Офицерэй дэбтэрһээ	1		1		
13	Д.Хилтухин. Солдадай ном	2	1			1
14	Ц. Зарбуев. Нарһан	1				1
15	Дайнай һүүлээрхи үеын литература	2	1			1
16	Ж. Тумунов. Нойрһоо һэриһэн тала.	9	1	3	1	4
17	Н. Балдано. Энхэ-Булад баатар.	6	1	1	1	3
18	Ч. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо.	10	1	4	2	3
19	Ц. Номтоев. Ярууна. Ород арад.	3	1	2		
20	Ж. Балданжабон. Сэнхир хаданууд.	6	1	2	1	2
21	Д.Мадасон. Алта мүнгэнһөө үнэтэй адха хара шорой	2	1			1
22	Класһаа гадуур уншалга	4				4
	Хамта дээрээ	68	17	22	5	24

4.Нурагшад мэдээ, шадбарид табигдаха гол эрилтэнүүд

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:

- уншажа байһан зохеолойног автор тухай, номой нэрэй удха тайлбарилга;
- уран зохеолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;
- уран зохеолнуудай текстнүүдые;
- шудалан үзэжэ байһан зохеолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохеол соохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэһээ гадна , тэдэнэй хоорондох харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;
  - уран зохеол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзанууд, зохеолой темэ, идея, гол удха, уран зохеолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудые;
  - байгуулгын (композициин) шухала онсо янзануудые, хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые;
  - программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдые, эпическэ зохеолой хэһэгүүдые;
  - литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые г.м.

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохеолшын зохеол соогоо бэшэһэн уран зураглалые хөөрөжэ;
- уран зохеолшын зураглаһан зурагыг ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохеолой гол шухала үйлэнүүдые (эпизодуудые), үйлэдэгшэ нюурай хэлэнэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юумэнүүдһээ илгажа;
- зохеол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагание, сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохеолой хэлэнэй уран аргуудые, байгаалин зураглалнуудые текст сооһоо илгажа;
- зохеолой идеяг болоод уран хайханай талыг харуулалгада сюжетэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;
- үзэгдэжэ байһан зохеолнуудай байгуулгын (композициин) зүйлнүүдые илгажа;
- зохеолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгожо;
- зохеолой геройнуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг элирүүлхэ зорилготойгоор геройнуудые зэргэсүүлжэ;
- уран зохеолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниенг хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;
- уран зохеолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ орео түсэб табижа;
- үзэжэ байһан зохеолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг хараадаа абан, нурагша бүхэнэй, бүхы нурагшад зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- монологическа хэлэлгэ хайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө ханамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнээ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, литературна-критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэһэлэн, литературна темээр элидхэл, соносхол (сообщени) гү, али реферат бэлдэжэ;
- үзэһэн зөхеолоор гү, али хэдэн зохеолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой зохеолго, тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристикэ зохеожо, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- литературы асуудалнуудаар бэшэһэн хүдэлмэринүүдээр тезисүүдые ба конспектнүүдые табижа;
- бээ даагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмүүдээр, теледамжуулгануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр рецензи гү, али ханамжа бэшэжэ;

5. Нуралсалай методическа хэрэгсэлнүүд

1. Буряад литература:10 класс.- У-Ү.,Бэлиг, 1996
2. Буряад нургуулийн программа. Буряад литература 5-11 классууд. У-Ү, 2009
3. Б.Б.Батоев. Уран зохеолнууды 5-11 классуудта зааха тухай. У-Ү, 2002
4. В. Б . Махатов.8-11 класуудта уран зохёол зааха аргууд. У- Ү, 1998
5. Алтан гадахан. У-Ү, 2008
6. Х. Дармаева. Буряад литератураар тестнүүд. – У-Ү, 2003
7. О.Б.Бадмаева. Мүнөө үеын хэшээл, 2010

6. Хэрэглэхэ литература:

- 1 Буряад литература , 10 класс Улаан –Үдэ, 1992
2. Алтан гадахан. У-Ү,2008
3. Х. Дампилова. Буряад литератураар тестнүүд. – У-Ү, 2003
4. Санагын сэгнэшэгуй баялигһаа. С Ринчинов.
5. Монголой нюуса тобшо
6. Ч. Цыдендамбаев. Банзарай хүбүүн Доржо.
7. Ц. Дон. Шэлэгдэмэл зохёолнууд.
8. Х. Намсараев.1-5 ботинууд.
9. 20-дохи зуун жэлэй эхин үеын буряад уран зохёол. У-Ү,2009